

КАФЕДРА ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ТА БІЗНЕСУ

ЗАТВЕРДЖУЮ
Декан

_____
доц. А. В. Сташин
(підпис)

“23” січня 2020 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ

«БЮДЖЕТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА»

галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»

спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітня програма Фінанси, митна та податкова справа

освітній ступінь: бакалавр

форма навчання: денна

ЛЬВІВ 2020

Робоча програма навчальної дисципліни «Бюджетування діяльності суб'єктів підприємництва» для студентів галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» освітнього ступеня бакалавр денної форми навчання.

9 січня 2020 р. – 25 с.

Розробник: Гринчишин Я.М., кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансового менеджменту

Розглянуто та ухвалено на засіданні кафедри фінансового менеджменту
Протокол від 9 січня 2020 р. № 6.

Завідувач кафедри
фінансового менеджменту, д.е.н., проф. _____ Ситник Н.С.

9 січня 2020 р.

Розглянуто та ухвалено Вченою радою факультету управління фінансами та бізнесу
Протокол № 7 від 23 січня 2020 р.

ЗМІНИ
до робочої програми навчальної дисципліни

Навчальний рік	Дата засідання кафедри (перезатвердження робочої програми)	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

РОЗДІЛИ РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ

РОЗДІЛ 1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

РОЗДІЛ 2. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗДІЛ 3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗДІЛ 4. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗДІЛ 5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

РОЗДІЛ 6. ГРАФІК РОЗПОДІЛУ НАВЧАЛЬНОГО ЧАСУ ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ ТА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ

РОЗДІЛ 7. КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ

7.1 Календарно-тематичний план лекційних занять

7.2 Календарно-тематичний план семінарських (практичних, лабораторних) занять, заліків по модулях, контрольних робіт

7.3 Графік консультацій

РОЗДІЛ 8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

РОЗДІЛ 9. МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

9.1 Таблиця оцінювання (визначення рейтингу) навчальної діяльності студентів

9.2 Система нарахування рейтингових балів та критерії оцінювання знань студентів

9.3 Шкала оцінювання успішності студентів за результатами підсумкового контролю

РОЗДІЛ 10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РОЗДІЛ 11. МЕТОДИКИ АКТИВІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

РОЗДІЛ 12. РЕСУРСИ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

РОЗДІЛ 13. ЗМІНИ І ДОПОВНЕННЯ ДО РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ

РОЗДІЛ 1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Предмет навчальної дисципліни

Предметом навчальної дисципліни «Бюджетування діяльності суб'єктів підприємництва» є фінансово-господарська діяльність підприємства, направлена на обґрунтування й реалізацію управлінських рішень і відображена в системі бюджетів.

Мета навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни «Бюджетування діяльності суб'єктів підприємництва» полягає у наданні студентам знань про завдання і методи складання бюджетів та використання їх в якості інструменту планування і контролю в поточній виробничо-комерційній діяльності підприємств.

Основні завдання

Завдання вивчення дисципліни «Бюджетування діяльності суб'єктів підприємництва» полягають у:

- з'ясуванні передумов та переваг впровадження бюджетування на підприємствах;
- вивченні сутнісно-змістових елементів системи бюджетування;
- оволодінні методологічними прийомами складання бюджетів;
- вмінні використовувати бюджети для оперативного контролю реалізації управлінських рішень.

1.1. Місце навчальної дисципліни в структурно-логічній схемі

Попередні дисципліни	Наступні дисципліни
Мікроекономіка	Фінансовий аналіз
Фінанси суб'єктів підприємництва	Управління фінансами суб'єктів господарювання
Корпоративні фінанси	Фінансова безпека підприємств
Бухгалтерський облік	

1.2. Компетентності та результати навчання за дисципліною:

Компетентності	Результати навчання
Здатність досліджувати тенденції розвитку бюджетування за допомогою інструментарію мікроекономічного аналізу, оцінювати ефективність фінансового планування і бюджетування	Знати і розуміти теоретичні основи бюджетування суб'єктів підприємництва
Здатність до діагностики стану фінансів суб'єктів підприємництва	Розуміти принципи, методи та інструменти бюджетування суб'єктів господарювання
Навички застосування економіко-математичні методів та моделей для проведення бюджетування суб'єктів підприємництва	Вміти застосовувати аналіз та синтез для побудови і виявлення ключових характеристик фінансових структур суб'єктів підприємництва

Володіння знаннями законодавства у сфері бюджетування суб'єктів підприємництва	Вміти скласти операційні і фінансові бюджети суб'єктів підприємництва
Здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання та обробки даних у сфері бюджетування	Використовувати бюджети як інструмент оперативного контролю реалізації господарських рішень
Спроможність виконувати контрольні функції у сфері бюджетування	Застосовувати спеціалізовані інформаційні системи, сучасні фінансові технології та програмні продукти при запровадженні бюджетування суб'єктів підприємництва

РОЗДІЛ 2. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «БЮДЖЕТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ»

(назва навчальної дисципліни)

Характеристика навчальної дисципліни							
Шифр та найменування галузі знань: <i>07 „Управління та адміністрування”</i>			Цикл дисциплін за навчальним планом: вибіркова дисципліна циклу професійної та практичної підготовки				
Код та назва спеціальності: <i>072 «Фінанси, банківська справа та страхування»</i>			Освітній ступінь: <i>„бакалавр”</i>				
Освітня програма: <i>Фінанси, митна та податкова справа</i>							
Курс: III Семестр: 6			Методи навчання: <i>лекції, семінарські заняття, самостійна робота, ІНДЗ (творчі завдання), робота в бібліотеці, Інтернеті, розв'язування задач та творчих завдань тощо</i>				
Кількість кредитів ECTS	Кількість годин	Кількість аудиторних годин	Лекції	Семінари, практичні, лабораторні	Заліки по модулях (контрольні роботи)	Самостійна робота студента (СРС)	Індивідуальна робота студента (ІР)
4	120	48	32	16	-	50	22
Кількість тижневих годин		Кількість змістових модулів (тем)		Кількість заліків по модулях/контрольних робіт		Вид контролю	
3		12		1		ПК, залік	

РОЗДІЛ 3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

- Тема 1. Місце фінансового планування в системі управління підприємством
- Тема 2. Сутність бюджетного методу управління підприємством
- Тема 3. Типологія бюджетів
- Тема 4. Методи бюджетування
- Тема 5. Формування системи бюджетування на підприємстві
- Тема 6. Структуризація підприємства для цілей бюджетування
- Тема 7. Технологія формування операційних бюджетів
- Тема 8. Формування фінансових бюджетів підприємства
- Тема 9. Аналіз та оцінювання виконання бюджетів
- Тема 10. Організація бюджетного процесу на підприємствах
- Тема 11. Мотивація і відповідальність в бюджетуванні
- Тема 12. Інформаційні технології в бюджетуванні

РОЗДІЛ 4. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Місце фінансового планування в системі управління підприємством

Характеристика планування як функції менеджменту. Об'єкти, суб'єкти і види планування на підприємстві. Організаційні, інформаційні та кадрові передумови створення ефективної системи планування на підприємстві. Етапи планування. Переваги планування. Стратегічне планування як основа фінансового планування. Значення фінансового планування в управлінні підприємствами. Інтеграція цілей компанії з фінансовим плануванням. Принципи й етапи фінансового планування.

Тема 2. Сутність бюджетного методу управління підприємством

Поняття бюджету. Характеристика бюджетування як управлінської технології, яка застосовується для фінансового обґрунтування управлінських рішень. Бюджетування і фінансове планування: схожість і відмінність. Бюджетування як процес. Основні аспекти і визначальні риси бюджетування. Функції бюджетування. Цілі і завдання бюджетування. Принципи бюджетування. Переваги і недоліки бюджетування. Проблеми впровадження та застосування бюджетування на вітчизняних підприємствах.

Тема 3. Типологія бюджетів

Основні підходи до класифікації бюджетів підприємства. Види бюджетів за методами розроблення: бюджет «з нуля», індексний бюджет, рамочний бюджет. Види бюджетів за прив'язкою до обсягів виробництва та реалізації продукції: статичні бюджети, гнучкі бюджети. Класифікація бюджетів за їхніми функціями при плануванні та прийнятті управлінських рішень: операційні та фінансові бюджети; основні, спеціальні та допоміжні бюджети.

Класифікація бюджетів за горизонтами бюджетування, за ступенем деталізації, за видами витрат, за об'єктом бюджетування.

Ієрархія, взаємозв'язок і підпорядкованість бюджетів підприємства. Бюджетна структура. Бюджетна піраміда: від операційних, спеціальних, допоміжних і фінансових бюджетів до основних. Значення цільових показників для обґрунтування управлінських рішень. Поняття головного (зведеного) бюджету підприємства. Етапи побудови головного бюджету підприємства.

Тема 4. Методи бюджетування

Сутність методів бюджетування. Балансовий підхід до розроблення бюджетів.

Ознаки класифікації методів бюджетування: за порядком розроблення бюджетів, за рівнем пристосування бюджетування до змін середовища функціонування організацій, за рівнем централізації бюджетування, за вхідною базою бюджетування, заспособом розрахунку планових бюджетних показників.

Методи ієрархічного бюджетування: зверху-вниз, знизу-вгору, комбінований.

Метод «нуль-базис» бюджетування. Методи бюджетного планування від досягнутого: метод нарощування, пріоритетний метод, факторний метод, коефіцієнтний метод.

Переваги та недоліки методів бюджетного планування. Рекомендації щодо вибору методів бюджетного планування.

Тема 5. Формування системи бюджетування на підприємстві

Сутнісно-змістовне наповнення поняття системи бюджетування на підприємстві. Складові елементи системи бюджетування: методологія бюджетування, організація бюджетного процесу, автоматизація бюджетування. Взаємозумовленість складових системи бюджетування.

Суб'єкти і об'єкти бюджетування. Параметри системи бюджетування. Принципи формування системи бюджетування.

Методики бюджетування: за центрами фінансової відповідальності і на основі виділення бізнес-процесів. Основні підходи і методи розроблення бюджету. Ітераційний характер бюджетування.

Система бюджетування з виділенням центрів відповідальності як об'єктів бюджетування. Система централізованого бюджетування на підприємствах з лінійно-функціональною організаційною структурою. Система бюджетування за технологічними переділами. Система бюджетування за бізнес-процесами. Система бюджетування за проектами.

Узагальнююча системна характеристика бюджетування на підприємстві в процесному, функціональному та структурно-ієрархічному аспектах. Взаємозв'язок і взаємозумовленість трьох аспектів системи бюджетування (процесного, функціонального та структурно-ієрархічного). Цілісність системи бюджетування.

Тема 6. Структуризація підприємства для цілей бюджетування

Фінансова структура підприємства як ієрархія центрів фінансової відповідальності. Види центрів фінансової відповідальності: центри доходів (продажу), центри затрат, центри прибутку, центри інвестицій, венчурні центри.

Критерії формування фінансової структури: організаційний, регіональний, процесний, технологічний, бізнесовий, продуктовий, збутовий. Підпорядкованість елементів фінансової структури підприємства.

Принципи виділення об'єктів бюджетування на основі організаційної підпорядкованості підрозділів підприємства: «один до одного», «декілька до одного», «один до багатьох». Взаємообумовленість фінансової структури і системи бюджетів підприємства.

Порівняльна характеристика об'єктів бюджетування за типами бюджетів, які використовуються, і контрольними показниками господарської діяльності. Взаємозв'язок системи цілей організації і системи контрольних показників у відповідних бюджетах центрів фінансової відповідальності.

Тема 7. Технологія формування операційних бюджетів

Структура та взаємозв'язок операційних бюджетів підприємства: бюджету продажу, бюджету виробництва, бюджету прямих витрат, бюджету накладних виробничих витрат, бюджету адміністративних витрат і витрат на збут. Роль операційних бюджетів у відображенні поточної діяльності підприємства та їх зв'язок з операційною діяльністю підприємства.

Основні критерії класифікації витрат для розрахунку собівартості продукції: критерій поведінки витрат у зв'язку зі зміною обсягів продажу (умовно-постійні та умовно-змінні витрати); порядок віднесення на собівартість продукції (прямі та непрямі витрати). Методи розрахунку собівартості продукції. Взаємозв'язок бюджету виробництва та бюджетів витрат, що формують собівартість продукції.

Сутність, мета і призначення бюджету доходів і витрат підприємства. Формат і основні складові елементи бюджету доходів і витрат. Залежність між показниками операційних бюджетів і структурою статей бюджету доходів і витрат підприємства. Механізм прогнозування фінансового результату від діяльності підприємства у бюджетному періоді на основі бюджету доходів і витрат підприємства: показники маржинального доходу, чистого прибутку, рентабельності продажу.

Тема 8. Формування фінансових бюджетів підприємства

Призначення і склад фінансових бюджетів підприємства: бюджет руху грошових коштів, бюджет капітальних вкладень, бюджетний баланс. Послідовність побудови фінансових бюджетів.

Поняття грошових потоків. Види грошових потоків, приплив і відтік грошових коштів підприємства. Структура та етапи формування бюджету руху грошових коштів. Визначення необхідності додаткового фінансування. Платіжний календар.

Бюджет капіталовкладень: вибір варіанта довгострокового інвестування. Встановлення пріоритетів інвестиційного портфеля підприємства: критерії відбору інвестиційних проектів. Зв'язок бюджетних рішень зі стратегією підприємства. Корегування бюджету капіталовкладень відповідно до звіту про прибутки та збитки.

Сутність і формат бюджетного балансу. Формування статей балансу за параметрами операційного та фінансового бюджетів. Оцінювання прогностичного балансу: оцінювання ліквідності, оцінювання структури залучених коштів, оцінювання руху статей балансу. Визначення та оптимізація джерел фінансування підприємства з урахуванням фінансового стану та системи цілей підприємства.

Тема 9. Аналіз та оцінювання виконання бюджетів

Загальна характеристика та завдання бюджетного контролю. Інформація, необхідна для бюджетного контролю. Формування системи показників оцінки бюджетів.

Загальна схема бюджетного контролю. Види відхилень: відхилення внаслідок планування, відхилення внаслідок діяльності. Виявлення причин відхилень. Встановлення відповідальності. Визначення загального відхилення фактичних показників від планових. Логіка факторного аналізу відхилень.

Поняття та основні елементи гнучкого бюджетування. Відмінність між гнучкими та статичними бюджетами. Відхилення від гнучкого бюджету як показник ступеня ефективності діяльності підприємства. Відхилення за рахунок обсягу діяльності як показник ступеня результативності діяльності підприємства.

Оцінка результатів діяльності центрів відповідальності. Принципи формування системи показників оцінки діяльності менеджерів різних рівнів управління. Визначення відповідальних за відхилення. Розроблення заходів щодо запобігання відхилень.

Тема 10. Організація бюджетного процесу на підприємствах

Характеристика основних учасників складання та виконання бюджетів. Функції учасників процесу бюджетування на підприємстві. Роль стейкхолдерів бюджетування внутрішніх (генерального директора, фінансового директора, бюджетного комітету, проектного менеджера, функціонального менеджера, працівників підприємства) та зовнішніх (власників, акціонерів, кредиторів, постачальників, податкових та статистичних служб, громадськості).

Характеристика базових документів, які регламентують функціонування системи бюджетування на підприємстві за структурними компонентами. Положення про фінансову структуру підприємства.

Регламентація процесу бюджетування у часі. Бюджетний цикл і бюджетний процес. Поняття бюджетного періоду і принципи його встановлення на підприємстві. Співвідношення понять «бюджетний процес» і «бюджетний цикл»: взаємозв'язок і фактори, що їх визначають для конкретного

підприємства. Поняття регламенту в системі бюджетування. Положення про бюджетування на підприємстві

Формування бюджетів підприємства з урахуванням фактору ризику. Послідовність врахування ризиків. Класифікація ризиків підприємства за сферою виникнення. Оцінювання впливу потенційних ризиків на бюджетні показники. Вибір оптимального варіанта бюджету із урахуванням впливу потенційних ризиків. Підбір та застосування методів управління ризиками.

Тема 11. Мотивація і відповідальність в бюджетуванні

Поняття мотивації. Характеристика основних принципів побудови системи матеріального стимулювання як частини бюджетного процесу: використання бюджетних показників підрозділів підприємства як бази преміювання; вплив окремих підрозділів підприємства на визначення величини їхнього фонду преміювання; використання механізму внутрішнього арбітражу при визначенні результатів діяльності підприємства та коефіцієнтів преміювання для окремих його підрозділів і працівників.

Облік за центрами відповідальності як інформаційне забезпечення системи матеріального стимулювання. Показники і умови преміювання для різних центрів відповідальності в складі підприємства.

Тема 12. Інформаційні технології в бюджетуванні

Основні цілі використання інформаційних технологій у бюджетуванні. Критерії вибору політики підприємства у сфері інформаційних технологій. Інтегрована система управління.

Особливості автоматизації процесу бюджетування на підприємстві залежно від принципів побудови його облікової політики. Взаємозв'язок системи бюджетування і системи бухгалтерського обліку на підприємстві. Регламентація збирання та оброблення внутрішньої інформації про доходи і витрати підприємства в обліковій політиці. Способи формування планової та фактичної інформації про діяльність підприємства в системі бюджетування, які впливають на вибір програмних засобів автоматизації бюджетування. Вимоги щодо розроблення технічного завдання на впровадження автоматизованої системи бюджетування.

Типи комп'ютерних програм, які використовуються для автоматизації системи бюджетування на підприємстві. Загальна характеристика автоматизованих систем бюджетування на підприємстві. Функціональні можливості програм. Види комп'ютерних програм автоматизації бюджетування за масштабністю.

Проблеми автоматизації бюджетування на підприємстві. Проблеми вибору управлінської технології, що повною мірою відповідає потребам підприємства. Проблеми наявності на ринку інформаційних послуг спеціалізованої комп'ютерної програми, яка дає змогу розраховувати бюджети саме в тих форматах, які потрібні керівникам підприємства для прийняття управлінських рішень.

РОЗДІЛ 5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

5.1. Основна література

1. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності: навч. посібн. / Кузьмін О.Є. та ін. Львів : Видавництво «Растр-7», 2014. 242 с.
2. Білик М. Д., Белялов Т. Є. Фінансове планування на підприємстві: навч. посіб. Київ : ПанТот, 2015. 436 с.
3. Ковтун С. Бюджетирование на современном предприятии или как эффективно управлять финансами. Харьков : Фактор, 2005. 336 с.
4. Косарев О. Й., Волик В. М. Методологія бюджетування діяльності підприємств: навч. посіб. Київ : НАУ, 2004. 96 с.
5. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування на підприємстві : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 312 с.
6. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Ноджак Л. С. Бюджетування зовнішньоекономічної діяльності підприємств: навч. посібн. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2006. 352 с.
https://works.doklad.ru/view/R_6totLIHWI/all.html
7. Маркіна І. А., Таран-Лала О. М., Гунченко М. В. Контролінг для менеджерів : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2013. 303 с.-
<https://www.twirpx.com/file/1271199/>
8. Основи бюджетування : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / за заг. ред. Л. П. Батенко. Київ : КНЕУ, 2010. 202 с
9. Терещенко О. О. Фінансовий контролінг : навч. посібн. Київ : КНЕУ, 2013. 407 с.
10. Shim J.K., Siegel J.G. [Budgeting Basics and Beyond](http://www.r-5.org/files/books/ethology/enterprise/Jae_Shim_Joel_Siegel-Budgeting_Basics_and_Beyond-EN.pdf). Hoboken : John Wiley & Sons, Inc., 2005. 414 p. http://www.r-5.org/files/books/ethology/enterprise/Jae_Shim_Joel_Siegel-Budgeting_Basics_and_Beyond-EN.pdf

4.2. Додаткова література

11. Ачкасов А. Є., Охріменко В. М., Мількін І. В. Планування і контроль на підприємстві: навч. посіб. Харків : ХНУМГ, 2014. 277 с
12. Білик М. Д., Белялов Т. Є. Фінансове планування на підприємстві: навч. посіб. Київ : ПанТот, 2015. 436 с.
13. Бочаров В. В. Финансовое планирование и бюджетирование : учеб. пособ. Санкт-Петербург : Изд-во СПбГЭУ, 2013. 90 с.
14. Бюджетирование: учеб. пособ. / под общ. ред. В. А. Кожина. Нижний Новгород: ННГАСУ, 2016. 245 с.
15. Витрати : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 31.12.1999 р. № 318. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 15.12.2019).
16. Дохід : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 29.11.1999 р. № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення 15.12.2019).
17. Экономика предприятия : учебн. / под ред. А. П. Гарнова. — Москва : Издательство Юрайт, 2016. 303 с.

18. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку. Затверджене наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 р. № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 15.12.2019).

19. Калайтан Т. В. Контролінг : навч. посіб. Львів: Новий світ-2000, 2008. 252 с.

20. Квасницька Р. С. Фінансова діяльність суб'єктів підприємництва : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2013. 631 с.

21. Короленко С. М. Організація системи бюджетування на підприємстві. *Вісник Приазовського державного технічного університету. Серія : Економічні науки*. 2016. Вип. 32(1). С. 291-296.

22. Кудлак В. Я. Фінансове планування та прогнозування : курс лекцій. Тернопіль : ТНТУ, 2016. 94 с.-
<http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/123456789/15827/5/KonsLekFP2016.pdf>

23. Кузьмін О. Є., Мельник О. Г. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади : монографія. Київ : Кондор, 2007. 234 с.

24. Ліхоносова Г. С., Нецвітаєва О. І. Механізми бюджетування діяльності підприємства : можливості управління фінансовою безпекою. *Часопис економічних реформ*. 2019. № 3. С. 24-30.

25. Михайленко О. В., Свірідкіна К. В. Розробка, впровадження та автоматизація процесу бюджетування на підприємстві. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. № 3 (71). С. 240-246.

26. Немировский И. Б., Старожукова И. А. Бюджетирование. От стратегии до бюджета — пошаговое руководство. Москва : Издательский дом “Вильямс”, 2006. 507 с.

27. Орленко С. С. Система бюджетування як інструмент ефективного управління фінансовою діяльністю підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2011. № 10. С. 62-65.

28. Партин Г. О. Фінансовий контролінг : навч. посібн. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. 232 с.

29. Савчук В. П. Финансовое планирование и разработка бюджета предприятия 96 с. URL: <http://www.management.com.ua/finance/fin018.pdf> (дата звернення 15.12.2019).

30. Стецюк П. А., Корнійчук Г. В. Бюджетування в системі управління фінансовим потенціалом підприємств. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2018. № 1 (23). С. 12-19.

31. Финансовое планирование и прогнозирование : учеб. пособ. / под общ. ред. Е. А. Разумовской. Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2017. 284 с.

32. Хруцкий В. Е. Внутрифирменное бюджетирование. Теория и практика : учебн. Москва : Юрайт, 2018. 457 с.

33. Чаюн І. О., Серебринський В. Ф. Проблеми формування системи бюджетування діяльності підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. № 9. С. 705-711. URL: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/120.pdf (дата звернення 15.12.2019).

34. Шабанова Г. П. Системы бюджетирования. URL: <https://www.ipnou.ru/print/002954/> (дата звернення 15.12.2019).

35. Шило Ж. С. Бюджетування діяльності суб'єктів господарювання : конспект лекцій. Рівне : НУВГП, 2014. 61 с.- <http://ep3.nuwm.edu.ua/623/1/06-03-102.pdf>

36. Щиборщ К. В. Бюджетирование деятельности промышленных предприятий России. Москва : Издательство «Дело и Сервис», 2001. 544 с.

37. Ювженко Н. М. Зарубіжний досвід застосування автоматизованих систем бюджетування. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 106-111.

5.3. Інтернет-сайти

38. www.dtkr.com.ua – Сайт «Дебет-Кредит» від ГК.

39. <http://www.cfo.ua/> – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.

40. www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.

41. www.gifa.ru – Гільдія фінансових аналітиків і ризик-менеджерів.

РОЗДІЛ 6. ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ ТА ВИДАМИ НАВЧАЛЬНОЇ РОБОТИ

№	Назва теми	Кількість годин за ОПШ			Розподіл аудиторних годин	
		всього	у тому числі		лекції	семінари /практичні
			СРС/ІНДЗ	аудиторні		
1.	Місце фінансового планування в системі управління підприємством	7	4/	3	2	1/
2.	Сутність бюджетного методу управління підприємством	7	4/	3	2	1/
3.	Типологія бюджетів	7	4/	3	2	1/
4.	Методи бюджетування	7	4/	3	2	1/
5.	Формування системи бюджетування на підприємстві	7	4/	3	2	1/
6.	Структуризація підприємства для цілей бюджетування	7	4/	3	2	1/
7.	Технологія формування операційних бюджетів	11	5/	6	4	/2
8.	Формування фінансових бюджетів підприємства	9	5/	4	2	/2
9.	Аналіз та оцінювання виконання бюджетів	10	4/	6	4	/2
10.	Організація бюджетного процесу на підприємствах	9	4/	5	4	1/
11.	Мотивація і відповідальність в бюджетуванні	7	4/	3	2	1/
12.	Інформаційні технології в бюджетуванні	10	4/	6	4	2/
	Індивідуальне навчально-дослідне завдання (ІНДЗ)	22	/22			
Разом годин		120	50/22	32	32	16

РОЗДІЛ 7. КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН АУДИТОРНИХ ЗАНЯТЬ

7.1. КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Тема та короткий зміст заняття	К-ть годин
Тема 1. Місце фінансового планування в системі управління підприємством		
1	Характеристика планування як функції менеджменту. Стратегічне планування як основа фінансового планування. Значення фінансового планування в управлінні підприємствами.	2
Тема 2. Сутність бюджетного методу управління підприємством		
2	Сутність та особливості бюджетування. Функції та завдання бюджетування. Принципи бюджетування, його переваги і недоліки.	2
Тема 3. Типологія бюджетів		
3	Основні підходи до класифікації бюджетів підприємства. Ієрархія, взаємозв'язок і підпорядкованість бюджетів підприємства. Бюджетна структура. Бюджетна піраміда.	2
Тема 4. Методи бюджетування		
4	Сутність методів бюджетування. Ознаки класифікації методів бюджетування. Методи ієрархічного бюджетування. Метод «нуль-базис» бюджетування. Методи бюджетного планування від досягнутого. Переваги та недоліки методів бюджетного планування.	2
Тема 5. Формування системи бюджетування на підприємстві		
5	Сутнісно-змістовне наповнення поняття системи бюджетування на підприємстві. Методики бюджетування: за центрами фінансової відповідальності і на основі виділення бізнес-процесів. Узагальнююча системна характеристика бюджетування на підприємстві в процесному, функціональному та структурно-ієрархічному аспектах.	2
Тема 6. Структуризація підприємства для цілей бюджетування		
6	Фінансова структура підприємства як ієрархія центрів фінансової відповідальності. Критерії формування фінансової структури: організаційний, регіональний, процесний, технологічний, бізнесовий. Принципи виділення об'єктів бюджетування на основі організаційної підпорядкованості підрозділів підприємства.	2
Тема 7. Технологія формування операційних бюджетів		
7, 8	Структура та взаємозв'язок операційних бюджетів підприємства. Роль операційних бюджетів у відображенні поточної діяльності підприємства та їх зв'язок з операційною діяльністю підприємства. Основні критерії класифікації витрат для розрахунку собівартості продукції. Взаємозв'язок бюджету виробництва та бюджетів витрат, що формують собівартість продукції. Сутність, мета і призначення бюджету доходів і витрат підприємства. Формат і основні складові елементи бюджету доходів і витрат.	4

Тема 8. Формування фінансових бюджетів підприємства		
9	<p>Призначення і склад фінансових бюджетів підприємства. Послідовність побудови фінансових бюджетів.</p> <p>Структура та етапи формування бюджету руху грошових коштів.</p> <p>Бюджет капіталовкладень.</p> <p>Сутність і формат бюджетного балансу.</p>	2
Тема 9. Аналіз та оцінювання виконання бюджетів		
10, 11	<p>Загальна характеристика та завдання бюджетного контролю. Загальна схема бюджетного контролю.</p> <p>Поняття та основні елементи гнучкого бюджетування.</p> <p>Оцінка результатів діяльності центрів відповідальності.</p>	4
Тема 10. Організація бюджетного процесу на підприємствах		
12, 13	<p>Характеристика основних учасників складання та виконання бюджетів.</p> <p>Характеристика базових документів, які регламентують функціонування системи бюджетування на підприємстві за структурними компонентами.</p> <p>Положення про фінансову структуру підприємства.</p> <p>Регламентація процесу бюджетування у часі.</p> <p>Співвідношення понять «бюджетний процес» і «бюджетний цикл»: взаємозв'язок і фактори, що їх визначають для конкретного підприємства.</p> <p>Поняття регламенту в системі бюджетування. Положення про бюджетування на підприємстві</p> <p>Формування бюджетів підприємства з урахуванням фактору ризику.</p>	4
Тема 11. Мотивація і відповідальність в бюджетуванні		
14	<p>Поняття мотивації.</p> <p>Характеристика основних принципів побудови системи матеріального стимулювання як частини бюджетного процесу.</p> <p>Показники і умови преміювання для різних центрів відповідальності в складі підприємства.</p>	2
Тема 12. Інформаційні технології в бюджетуванні		
15, 16	<p>Основні цілі використання інформаційних технологій у бюджетуванні.</p> <p>Критерії вибору політики підприємства у сфері інформаційних технологій.</p> <p>Особливості автоматизації процесу бюджетування на підприємстві залежно від принципів побудови його облікової політики.</p> <p>Типи комп'ютерних програм, які використовуються для автоматизації системи бюджетування на підприємстві.</p> <p>Проблеми автоматизації бюджетування на підприємстві.</p>	4
Разом годин		32

7.2. КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ, ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Тема та короткий зміст заняття	К-ть годин
1.	Семінарське заняття № 1 (теми 1, 2)	2
2.	Семінарське заняття № 2 (теми 3, 4)	2
3.	Семінарське заняття № 3 (теми 5, 6)	2
4.	Практичне заняття № 1 (тема 7)	2
5.	Практичне заняття № 2 (тема 8)	2
6.	Практичне заняття № 3 (тема 9)	2
7.	Семінарське заняття № 4 (теми 10, 11)	2
8.	Семінарське заняття № 5 (тема 12)	2
Разом годин		16

7.3. ГРАФІК ОBOB'ЯЗKOBИХ KОНСУЛЬТАЦІЙ

№	Назва теми, зміст консультації	Кількість годин
1	Консультація щодо організації та виконання самостійної роботи, підготовки до семінарських і практичних занять, опрацювання рекомендованої літератури, виконання індивідуального завдання	2
2	Консультація із використання різноманітних методів бюджетного планування	2
3	Консультація із формування операційних і фінансових бюджетів	3
Разом годин		7

РОЗДІЛ 8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

1. Сутність планування як функції менеджменту. Необхідність планування господарської діяльності підприємства в динамічних ринкових умовах.
2. Принципи планування. Підходи до складання планів.
3. Сутність контролінгу і місце планування в системі контролінгу на підприємстві.
4. Система планів підприємства та коло питань, яке вона вирішує.
5. Організаційні структури планування на підприємстві.
6. Зміст і завдання фінансового планування. Структура і зміст фінансового плану.
7. Економічний зміст термінів «бюджетування» і «бюджет». Основна ціль впровадження бюджетування на підприємстві.
8. Причини, що зумовлюють необхідність впровадження бюджетування на підприємствах. Які основні результати можуть отримати підприємства від впровадження та використання бюджетування. Які переваги створює бюджетування для підприємств?
9. Проблеми (економічні, технічні, організаційні, часові, соціальні) впровадження та застосування бюджетних систем на підприємстві.
10. Сутність балансового підходу та балансового узгодження, які лежать в основі бюджетування.

11. Місце бюджетування у процесі менеджменту на підприємстві. Послідовність реалізації бюджетування як управлінської технології (етапи бюджетування).
12. Переваги і недоліки бюджетування.
13. Основні споживачі бюджетної інформації та коло питань, які їх цікавлять.
14. Проблеми впровадження бюджетування на вітчизняних підприємствах та шляхи їх подолання.
15. Автоматизація бюджетування на підприємстві та її етапи. Основні вимоги щодо автоматизації бюджетування на підприємстві.
16. Місце бюджетного планування у процесі поточного планування на підприємстві. Цілі, завдання і переваги бюджетного планування.
17. Особливості вибору бюджетного періоду на підприємстві. Чинники, які впливають на вибір бюджетного періоду на підприємстві.
18. Сутність та призначення принципів бюджетного планування. Характеристика принципів побудови бюджетів.
19. Етапи процесу бюджетного планування.
20. Інформаційне забезпечення бюджетного планування.
21. Сутність методів бюджетного планування. Класифікаційні ознаки та види методів бюджетного планування. Характеристики функціонування підприємства, від яких залежить вибір методів бюджетного планування.
22. Сутність, переваги та недоліки застосування на підприємстві методів послідовного та синхронного бюджетного планування.
23. Сутність, переваги та недоліки застосування на підприємстві методів стабільного, гнучкого та неперервного бюджетного планування.
24. Сутність, переваги та недоліки застосування на підприємстві методів централізованого, децентралізованого та зустрічного бюджетного планування.
25. Сутність, переваги та недоліки застосування на підприємстві методів бюджетного планування з нульової бази та від досягнутого рівня (наращування, пріоритетний, факторний, коефіцієнтний).
26. Сутність, переваги та недоліки застосування на підприємстві нормативного методу бюджетного планування.
27. Сутність, переваги та недоліки застосування на підприємстві матричного методу бюджетного планування.
28. Норми і нормативи: економічний зміст, призначення, спільне і відмінне.
29. Методи розробки планових норм і нормативів. Сутність науково обґрунтованих норм.
30. Характеристика диференційованих, укрупнених, комплексних, типових та єдиних норм.
31. Характеристика (сутність, призначення при розробленні бюджетів, різновиди) трудових норм і нормативів. Норма часу.
32. Характеристика (сутність, призначення при розробленні бюджетів, різновиди) норм і нормативів витрат матеріальних ресурсів. Норма витрат та її структура.
33. Характеристика (сутність, призначення при розробленні бюджетів, різновиди) фінансових нормативів.

34. Ознаки класифікації та види бюджетів підприємства.
35. Види бюджетів за тривалістю бюджетного періоду і за відповідністю ресурсної частини та частини потреб.
36. Характеристика і призначення бюджетів за об'єктом бюджетування, за рівнем узагальнення і за рівнем важливості.
37. Види бюджетів за способом перенесення витрат на собівартість продукції та за впливом обсягу виробництва на рівень витрат.
38. Види бюджетів за видами витрат та за способом врахування витрат.
39. Види бюджетів виділяють за рівнем пристосування бюджетних показників до змін середовища функціонування.
40. Характеристика видів бюджетів за сферами діяльності підприємства.
41. Характеристика і призначення операційних бюджетів.
42. Характеристика і призначення фінансових бюджетів.
43. Характеристика допоміжних і спеціальних бюджетів.
44. Структура, призначення і порядок складання консолідованого бюджету.
45. Сутність терміну «центр відповідальності».
46. Сутність і доцільність створення «бюджетного комітету». Підходи до формування складу бюджетного комітету на підприємстві.
47. Види центрів відповідальності на підприємстві.
48. Система матеріального бюджетного мотивування.
49. Система морального бюджетного мотивування.
50. Сутність і різновиди ризиків у господарській діяльності підприємства. Причини і наслідки ризиків. Наведіть приклади ризиків внутрішнього та зовнішнього середовищ.
51. Послідовність урахування ризиків при розробленні бюджетів.
52. Характеристика підходу до оцінювання потенційних ризиків бюджету, що передбачає розрахунок коефіцієнта комерційного ризику.
53. Характеристика підходу до оцінювання потенційних ризиків бюджету, що передбачає розрахунок ймовірності невиконання бюджету, міри та ціни ризику.
54. Методи управління бюджетними ризиками та їхня характеристика.
55. Необхідність, сутність та різновиди бюджетного контролю на підприємстві. Характеристика видів бюджетного контролю.
56. Зміст та структура системи бюджетного контролювання на підприємстві.
57. Послідовність (етапи) здійснення бюджетного контролю.
58. Характеристика методів бюджетного контролю. Критерії вибору методів бюджетного контролю. Інструментарій бюджетного контролю.
59. Основні завдання контролювання бюджетів. Принципи бюджетного контролю та їхня характеристика.
60. Види відхилень фактичних бюджетних показників від планових.

РОЗДІЛ 9. МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Система оцінювання сформованих компетентностей у студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання ІНДЗ та самостійної роботи.

Основним нормативним документом, що визначає оцінювання сформованих компетентностей у студентів є Положення «Про контроль та оцінювання навчальних досягнень студентів Львівського національного університету імені Івана Франка» від 01.03.2013р. із змінами, затвердженими наказом ректора від 01.07.2015р. № О-96. Оцінювання здійснюється за 100-бальною системою (за шкалою ECTS та національною шкалою). Відповідно до Положення контрольні заходи включають:

- поточний контроль знань та компетентностей студентів включає оцінку роботи студентів за всіма видами аудиторної роботи (лекції, семінарські / практичні заняття), оцінку роботи студентів за самостійну та індивідуальну навчально-дослідну роботу, здійснюється впродовж семестру і оцінюється сумою набраних балів.

- підсумковий контроль знань та компетентностей студентів у вигляді заліку, який проводиться відповідно до графіку навчального процесу.

Оцінювання рівня знань та компетентностей студентів на семінарських та практичних заняттях, оцінка роботи студентів за самостійну та індивідуальну навчально-дослідну роботу проводиться за п'ятибальною системою (від 1 до 5 балів).

Результат поточного контролю (РПК) знань та компетентностей студентів за семестр визначається як середнє арифметичне з поточних балів за 5-бальною шкалою, відображених у журналі обліку відвідування та успішності студентів, помножене на коефіцієнт переведу результатів освітньої діяльності студентів:

$$\text{РПК} = \frac{\text{Сума балів за результатами поточного контролю}}{\text{кількість об'єктів контролю}} * K,$$

де *сума балів за результатами поточного контролю* – це загальна сума балів, отриманих студентом по усіх об'єктах контролю (семінарських / практичних заняттях, СРС та ІНДЗ);

кількість об'єктів контролю – включає кількість семінарських / практичних занять, СРС та ІНДЗ (контроль знань студентів з навчальної дисципліни «Бюджетування діяльності суб'єктів підприємництва» включає 10 об'єктів контролю: 8 семінарських (практичних) занять, СРС та ІНДЗ);

K - коефіцієнт переведу результатів знань та компетентностей студентів (з навчальних дисциплін, з яких передбачений залік, $K=20$).

Підсумковий контроль знань та компетентностей студентів з навчальної дисципліни «Бюджетування діяльності суб'єктів підприємництва» здійснюється у вигляді заліку.

Результат заліку оцінюється в балах (максимальна кількість – 100 балів).

9.1. ТАБЛИЦЯ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ТА КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

Поточний контроль			Заохочувальні бали (затверджені Вченою радою Університету)	РАЗОМ – 100 балів
Семінарські, практичні заняття	Самостійна робота студента	ІНДЗ		
100				

9.2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ТА КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ

№ п/ п	Види робіт. Критерії оцінювання	Кількість балів
1	2	3
1. Бали поточної успішності за участь у семінарських заняттях		
	Критерії оцінювання	Від 1-5
	<ul style="list-style-type: none"> • розгорнутий, вичерпний виклад змісту питання; • повний перелік необхідних для розкриття змісту питання категорій та законів; • правильне розкриття змісту категорії та законів, механізму їх взаємозв'язку і взаємодії; • здатність здійснювати порівняльний аналіз різних теорій, концепцій, підходів та самостійно робити логічні висновки і узагальнення, знання історії створення таких теорій та еволюції поглядів їх представників; • уміння користуватись методами наукового аналізу економічних явищ, процесів і характеризувати їх риси та форми виявлення; • демонстрація здатності висловлення та аргументування власного ставлення до альтернативних поглядів на дане питання; • використання актуальних фактичних та статистичних даних, матеріалів останніх подій в економічній та фінансовій сфері в країні та за її межами; • знання необхідних законів і нормативних матеріалів України, обов'язкове посилання на них під час розкриття питань; • активна участь в обговоренні дискусійних і проблемних питань теми семінару. 	5
	<ul style="list-style-type: none"> • порівняно з відповіддю на найвищий бал не зроблено розкриття хоча б одного-двох пунктів, указаних вище (якщо вони потрібні для вичерпного розкриття питання); • при розкритті змісту питання в цілому правильно за зазначеними вимогами все ж таки студентом допущені помилки під час використання цифрового матеріалу, посилання на конкретні історичні періоди та факти, неточності у формулюванні термінів і категорій, проте з допомогою викладача він швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. 	4

	<ul style="list-style-type: none"> • порівняно з відповіддю на найвищий бал не зроблено розкриття трьох чи більше пунктів, указаних вище (якщо вони потрібні для вичерпного розкриття питання); • одночасно мають місце два чи більше типів недоліків, які окремо характеризують критерії оцінки "задовільно"; студент не бере участі в обговоренні проблемних питань семінару. 	3
	<ul style="list-style-type: none"> • у відповіді відсутні належні докази і аргументи, зроблені висновки не відповідають загальноприйнятим, хибні; • характер відповіді дає підставу стверджувати, що студент неправильно зрозумів суть питання чи не знає правильної відповіді; допущені грубі помилки і студент не може їх виправити. 	2
2. Бали поточної успішності за участь у практичних заняттях		
Критерії оцінювання		Від 1-5
	<ul style="list-style-type: none"> • практична робота виконана у зазначений термін (за розкладом), у повному обсязі, без помилок і зарахована 	5
	<ul style="list-style-type: none"> • практична робота виконана у зазначений термін (за розкладом), у повному обсязі, зарахована, але має незначні зауваження 	4
	<ul style="list-style-type: none"> • практична робота виконана у неповному обсязі, та (або) при наявності значних помилок, і зарахована при умові її доопрацювання, та (або) повторне виконання не зарахованої практичної роботи 	3
	<ul style="list-style-type: none"> • практична робота виконана з порушенням терміну з поважних причин у повному обсязі, але має незначні зауваження 	1-2
3. Самостійна робота студентів (СРС)		
Критерії оцінювання		5 балів
	<ul style="list-style-type: none"> • розгорнутий, вичерпний виклад змісту питань; • опрацювання необхідних законів і нормативних матеріалів України, обов'язкове посилання на них під час розкриття питань; • повний перелік необхідних для розкриття змісту питань категорій та законів; • використання актуальних фактичних та статистичних даних, матеріалів останніх подій в економічній та фінансовій сфері в країні та за її межами; • використання матеріалів періодичної преси; • посилання на опрацьовані джерела при висвітленні питань 	5
	<ul style="list-style-type: none"> • семінарського заняття; • проведений опис об'єктів; • використані матеріали з практики роботи суб'єктів підприємництва у сфері бюджетування; • акуратні і змістовні записи в зошиті 	
	<ul style="list-style-type: none"> • порівняно з виконанням роботи на найвищий бал не зроблено розкриття трьох і більше з пунктів, указаних вище (якщо вони потрібні для вичерпного розкриття питання); • робота студента малообгрунтована, неповна; • студент не опрацював законодавчі матеріали, матеріали 	3

періодичної преси; • студент не використав опрацьовані матеріали на семінарському занятті;	
• робота студента малообґрунтована, неповна; • використані матеріали лише підручника; • студент не використав опрацьовані матеріали на семінарському занятті;	2-1
• самостійна робота не виконана	0
4. Індивідуальна навчально-дослідна робота студентів (ІНДЗ)	
• розгорнутий, вичерпний виклад змісту питань; опрацювання необхідних нормативно-правових актів; використані матеріали періодичних наукових видань; посилання на опрацьовані джерела при висвітленні питань; використані матеріали з практики бюджетування.	5
• порівняно з виконанням роботи на найвищій бал не зроблено одного з перелічених пунктів указаних вище	4
• робота недостатньо обґрунтована, неповна; використані матеріали лише підручника	3
• робота виконана не в повному обсязі; використані матеріали лише підручника.	1-2
• індивідуальна навчально-дослідна робота не виконана	0

9.3 Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою		
		Екзамен, диференційований залік		Залік
A	90 – 100	5	відмінно	зараховано
B	81 – 89	4	дуже добре	
C	71 – 80		добре	
D	61 – 70	3	задовільно	незараховано
E	51 – 60		достатньо	
FX	21 – 50	2	незадовільно	незараховано
F	0 – 20	2	незадовільно (без права перездачі)	незараховано (без права перездачі)

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни за цією шкалою відображається у відомості обліку успішності та іншій академічній документації.

РОЗДІЛ 10. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Навчально-методичне та наукове забезпечення навчального процесу з навчальної дисципліни включає:

- державні стандарти освіти;
- навчальні та робочі навчальні плани;
- програму навчальної дисципліни;
- робочу програму навчальної дисципліни;
- плани семінарських/практичних занять та методичні матеріали з їх проведення;
- завдання та методичні матеріали до виконання самостійної роботи;
- методичні матеріали до виконання індивідуальної навчально-дослідної роботи;
- засоби діагностики знань студентів;
- законодавчі та інструктивно-методичні матеріали;
- семестровий план лекційних, семінарських, практичних занять,
- опорний конспект лекцій.

РОЗДІЛ 11. МЕТОДИКИ АКТИВІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

Використання навчальних технологій для активізації навчального процесу з дисципліни «Бюджетування діяльності суб'єктів підприємництва»

<i>Методи активізації процесу навчання</i>	<i>Практичне застосування навчальних технологій</i>
Лекція-бесіда (діалог з аудиторією)	
Передбачає безпосередній контакт викладача з аудиторією. Запитання адресуються до всієї аудиторії і ставляться по ходу лекції. Запитання, як елементарні, так і проблемні, ставляться не для контролю знань, а для виявлення рівня орієнтованості слухачів з певних питань, ступеня їх готовності до сприйняття наступного матеріалу.	Тема 8. Формування фінансових бюджетів підприємства <i>Дискусійні питання (вибірково):</i> <ul style="list-style-type: none"> • місце і завдання планування в ринкових умовах; • формальне та інкрементальне планування, їх відображення в бюджетуванні
Проблемні лекції	
Лекція спрямована на розвиток логічного мислення студентів щодо конкретної проблеми. При читанні лекції студентам задаються питання для самостійного обмірковування, на які лектор відповідає сам, не чекаючи відповідей студентів. Система питань в ході лекції відіграє активізуючу роль, змушує студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.	Тема 4. Методи бюджетування <i>Проблемні питання (вибірково):</i> <ul style="list-style-type: none"> • переваги і недоліки різних методів бюджетування; • проблеми впровадження різних методів складання бюджетів на підприємствах
Семінар з виступами студентів	
Студенти виконують реферати, готують доповіді і повідомлення. Викладачем видаються індивідуальні завдання окремим студентам. Виступи студентів обговорюються.	Теми 1 – 6, 10-12 Доповіді студентів повинні містити елементи наукового пошуку, синтезу і аналізу

РОЗДІЛ 12. РЕСУРСИ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Ресурси мережі Інтернет	Ресурси мережі факультету з навчальної дисципліни
<p>www.rada.gov.ua – сайт Верховної Ради України.</p> <p>www.minfin.gov.ua – Міністерство фінансів України</p> <p>www.dtkk.com.ua – Сайт «Дебет-Кредит» від ГК.</p> <p>http://www.cfo.ua/ – Фінансовий аналітик-сервіс. Обмін унікальними знаннями та побудова ефективних комунікацій.</p> <p>www.usfa.kiev.ua – Фінансові новини України.</p> <p>www.gifa.ru – Гільдія фінансових аналітиків і ризик-менеджерів.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Програма навчальної дисципліни ▪ Робоча програма навчальної дисципліни ▪ Плани семінарських та практичних занять та методичні рекомендації до їх проведення ▪ Методичні рекомендації з виконання самостійної роботи ▪ Методичні рекомендації з ІНДЗ ▪ Засоби діагностики знань студентів з навчальної дисципліни ▪ Опорний конспект лекцій